

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ

Сучасний стан економіки України характеризується високим рівнем нестабільності та наявністю кризових явищ різного ступеню глибини та складності. Непередбачувані та хаотичні зміни умов функціонування суб'єктів господарювання, викликані передусім впливом факторів зовнішнього середовища, обумовлюють необхідність швидкої адаптації, своєчасного виявлення і нейтралізації загроз та усунення протиріч, що виникають в процесі їх діяльності. У даному зв'язку виникає необхідність дослідження проблем забезпечення стійкого функціонування підприємств, зокрема, особливу увагу слід приділити проблемам оцінювання їх стійкого розвитку.

Підходи до вирішення теоретичних та практичних проблем стійкого розвитку суб'єктів господарювання знайшли своє відображення в працях українських і закордонних вчених. Так, відповідно до авторського підходу динамічної моделі Шандової Н. В. [1], система показників оцінки стійкого розвитку підприємств формується на основі принципу співвідпорядкованості й порівняльності та особливе місце відводиться урахуванню інтересів зацікавлених груп осіб, що склалися на підприємстві.

В роботі Хомяченко Н. О. [2] розроблена методика оцінки стійкості розвитку промислового підприємства за узагальненим показником з урахуванням інтегральних показників, яка дає можливість використання як кількісних, так і якісних показників.

Галюк Л. [3] було побудовано карти стійкості підприємства у вигляді матриці, де показники виражені в абсолютних і відносних величинах та мають різні одиниці виміру, різну спрямованість, у зв'язку з цим їх поділено на стимулятори і дестимулятори та здійснено процедуру стандартизації.

У роботі Гончаренко О. М. [4] представлена більш складна діагностика та інструментарій оцінки стійкого розвитку підприємства, що ґрунтується на часткових показниках, які мають різну статистичну вагу, а для визначення структурних складових економічної стійкості використовується підхід, побудований на експертній оцінці.

За методикою Іванчук К. О. [5] для оцінки стійкості підприємства необхідно співвіднести між собою фактичні і нормативні швидкості зміни складових економічної діагностичної моделі, що характеризує рівень динамічної стійкості підприємства.

Демидовою І. А. [6] розроблена методика розрахунку інтегрального показника стійкого економічного розвитку машинобудівного підприємства, який враховує зведені показники інноваційного, фінансово-ресурсного, маркетингового, техніко-технологічного і кадрового напрямів інформаційного забезпечення стійкого економічного розвитку.

Сидоренко Ю. В. [7] запропонувала систему показників оцінки рівня стійкого розвитку підприємств, яка об'єднує сукупність кількісних та якісних характеристик процесу розвитку за окремими напрямками оцінки – технічним, фінансовим, соціальним та екологічним.

Фоміна В. М. [8] при розробці методики визначення рівня сталості соціально-економічної системи взяла за основу індексу оцінку рівня сталості економічної системи, яку запропоновано Економічною радою ООН, при цьому розрахувавши вагову оцінку окремих факторів сталого розвитку в підсумовуючому інтегральному показнику.

Проведені дослідження наукових робіт [1-8] щодо методології оцінки стійкого розвитку суб'єктів господарювання дозволили встановити різноспрямованість підходів, що пропонуються авторами та використання ними різноманітних економіко-математичних і статистичних методів. Серед економістів, які досліджують означену проблематику, відсутня єдність у виборі критеріїв оцінки стійкого розвитку суб'єктів, переліку показників, що її характеризують, та у виборі методичних підходів до визначення його рівня.

З метою узагальнення розглянутих підходів та виділення ключових складових, за якими проводиться оцінка стійкого розвитку підприємств, пропонується провести порівняльний аналіз літературних джерел [1-8] (табл. 1) та виконати ранжування складових стійкого розвитку за частотою їх використання.

Таким чином, за результатами проведеного аналізу можна зробити висновок, що найбільшу увагу автори приділяють фінансовій складовій, вона виділена 7 авторами з 8, та має ранг 1. Це обумовлюється важливістю фінансової сфери в забезпеченні стійкого розвитку, адже в процесі фінансового забезпечення відбувається формування фінансових ресурсів та ефективне їх використання для досягнення цілей стійкого розвитку підприємства. Соціальна складова має ранг 2, та виділяється 6 авторами з 8, що підкреслює важливість ефективного управління кадровими

ресурсами та соціальними процесами на підприємстві. Ранг 3 отримала технічна складова, яка характеризує розвиненість виробничого потенціалу та забезпеченість підприємства техніко-технологічними ресурсами. Екологічна складова (ранг 4) відображає суттєвий вплив процесів діяльності підприємств на зовнішнє середовище. Її завдання полягає у поєднанні максимальної ефективності використання природних ресурсів та мінімізації негативного впливу на довкілля.

Таблиця 1
Порівняльний аналіз літературних джерел щодо виділення складових стійкого розвитку суб'єктів господарювання

Складові стійкого розвитку	Автори								Ранг
	Шандова Н.В.[1]	Хомяченкова Н.О. [2]	Галюк Л. [3]	Гончаренко О.М. [4]	Іванчук К.О.[5]	Демидова І.А. [6]	Сидоренко Ю.В. [7]	Фоміна М.В.[8]	
Фінансова (7)	+	+	+	+	+	+	+	+	1
Соціальна (6)	+	+			+	+	+	+	2
Технічна (5)		+	+			+	+	+	3
Екологічна (4)	+	+					+	+	4
Організаційна (3)	+	+			+				5
Виробнича (3)	+	+		+					5
Інноваційна (3)	+			+		+			5
Економічна (3)			+		+			+	5
Управлінська (2)	+				+				6
Наукова (2)	+							+	6
Ринкова (2)	+	+							6
Технологічна (2)		+				+			6
Ресурсна (2)						+		+	6
Ділової активності (1)	+								7
Ризикова (1)		+							7
Товарна (1)					+				7
Інтелектуальна (1)					+				7
Матеріальна (1)					+				7
Маркетингова (1)						+			7
Інвестиційна (1)		+							7

Інші виділені авторами складові є менш часто вживаними (згадуються у роботах одного-трьох авторів та мають ранг 5-7). Вони мають переважно частковий характер та за своїм змістом або можуть бути віднесені до однієї з виділених вище чотирьох основних складових, або, навпаки, носять узагальнюючий характер. Так, наприклад, матеріальна складова [5] за своїм змістом може бути віднесена до технічної складової, оскільки відображає забезпеченість процесу діяльності підприємства матеріальними та виробничими ресурсами. В той же час, зміст економічної складової [3, 5, 8] не уточнюється авторами та є досить узагальнюючим.

У даному зв'язку, оцінку стійкого розвитку суб'єктів господарювання пропонується здійснювати за такими його складовими:

фінансова – реалізація цієї складової з метою стійкого розвитку повинна забезпечувати ефективне формування фінансових ресурсів, максимізацію фінансових результатів та рентабельності підприємства та його стійкий фінансовий стан;

соціальна – в межах якої на підприємстві реалізується дотримання вимог до умов та охорони праці, досягається оптимізація структури та підвищення продуктивності праці персоналу;

технічна – уособлює забезпечення діяльності

підприємства техніко-технологічними та матеріальними ресурсами та ефективне їх використання;

екологічна – суттєва складова, що відображає рівень екологізації господарської діяльності підприємств, її реалізацію покликана мінімізувати негативний вплив суб'єктів господарювання на навколишнє середовище.

Таким чином, на наш погляд, оцінка стійкого розвитку суб'єктів господарювання повинна враховувати вплив виділених складових через використання системи показників, що уособлюють та розкривають їх зміст та сутність. До таких показників можуть бути віднесені:

за фінансовою складовою – рентабельність активів та власного капіталу, рентабельність виробництва, коефіцієнти ліквідності та структури капіталу підприємства та інші;

за соціальною складовою – рівень продуктивності праці, плинність кадрів, рівень заборгованості по заробітній платі тощо;

за технічною складовою – коефіцієнти зносу та придатності основних засобів, фондівіддача та фондоозброєність тощо;

за екологічною складовою – ефективність використання поточних та довгострокових біологічних активів та інші.

Для підприємств різних галузей даний перелік показників повинен бути детально обґрунтований та уточнений відповідно до їх специфіки та виду діяльності, що є завданням подальших досліджень.

Список літератури

1. Н. Шандова, «Управління стійким розвитком підприємств машинобудування: методологічні підходи», автореф. дис. на здоб. наук. ступ. д. е. н., спец. 08.00.04 «Екон. та упр. під. (за вид. екон. дія-ті)», Одес. нац. екон. ун-т, Одеса, 2015.
2. Н. Хомяченкова «Механізм інтегральної оцінки устійного розвитку промислових підприємств», автореф. дисс. на соиск. уч. степ. канд. эк. наук, спец. 08.00.05 «Экон. и упр. нар. хоз.», Тверс. гос. нац. ун-т, Москва, 2011.
3. Л. Галюк, «Інтегрована оцінка економічної стійкості розвитку газорозподільних підприємств», *Галицький економічний вісник*. №2(35), с. 145-154, 2012.
4. О. Гончаренко, «Діагностика та інструментарій оцінки стійкого розвитку підприємства», *Праці Одеського політехнічного університету*. №2(36), с. 312-319, 2011.
5. К. Іванчук «Динамічна діагностика потенційних можливостей стійкого економічного розвитку торговельного підприємства», *Mech. Of Econ. Reg.* №1, с. 47-54, 2015.
6. І. Демидова «Інформаційне забезпечення стійкого економічного розвитку машинобудівного підприємства», автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. екон. наук, спец. 08.00.04 «Екон. та управл. під-ми (за вид. екон. дія-сті)», Приазов. держ. техн. ун-т, Маріуполь, 2010.
7. Ю. Сидоренко «Організаційно-економічний механізм забезпечення стійкого розвитку підприємств», автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. екон. наук, спец. 08.00.04 «Екон. та управ. під-ми (за вид. екон. дія-ті)», Харк. нац. акад. міськ. господ. Харків, 2013.
8. М. Фоміна «Проблема сталого економічного розвитку в умовах глобалізації», моногр., Донец. нац. ун-т екон. і торг. ім. М. Туган-Баран., Донецьк, 2010.